

Cenzurat

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

Alapította:

XIX. ÉVFOLYAM

RAVASZ LÁSZLÓ

1937. 3. SZÁM.

TARTALOM:

Prédikáció-vázlatok. (Olajos László.)

**A ref. theologia tanítása az államról.
(Dávid Gyula.)**

**Barth Károly feleletei előadással kapcsola-
latban feltett kérdésekre. (M. Nagy Ottó.)**

Fegyelmezés az iskolában. (Palkó János.)

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

DR. IMRE LAJOS

DR. TAVASZY SÁNDOR

Felelős szerkesztő: DR. IMRE LAJOS
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Cluj. C. Victoriei 38. Ref. Theologia

ELŐFIZETÉSI ÁRA:

Egész évre 120 Lei
Egyes szám ára 12 Lei

Előkészületben!

Előkészületben!

DR. NAGY GÉZA:

Akik kösziklára építettek.

A könyv tartalmazza a *reformátorok életéből* egy-egy aktuális, sokat vitatott kérdés tárgyalását; a *Heidelbergi Káté*, a *trel-scaunei reformáció*, a *ref. népiskola*, a *legáció*, a *női szeretetmunka* és a *telkészi szövetség* rövid történetét, a *legújabb Bethlen-irodalom* (Szekfü, Rugonfalvi, Makkai, Kristóf stb.), *Alvinczi Péter missziós törekvéssel*, *Szenczi Molnár Albert*, *Arva Vay Kata* és *Kenessey Béla*, mint *bélmisziionárius* jellemzését, az *1658-i tatárjárás* és *III. Károly szomorú emlékü uralmának leírását*, végül két elvi természetű dolgozat mellett az *abesszintai kereszténység* rajzát. Terjedelme 320 o. Előjegyzési ára 130 L.

Művészi kivitelű

Konfirmációi emléklapok

Két változatban és pedig: „**Zörgető Jézus**“ és az „**Utolsó vacsora**“ című képekkel.

Egy darab 4 Lei. A portó külön számíttatik fel.

DR. IMRE LAJOS:

Aranylánc.

Elmélkedések konfirmándusok számára.

35 elmélkedés a konfirmációi előkészítés öt hetének minden napjára, magában foglalva a ref. ker. hit és élet legfőbb kérdéseit.

Ára darabonként 15 Lei.

Dr. R a v a s z L á s z l ó:

Hazafelé.

Elmélkedések és imádságok nők számára. Finom indiai papíron előállítva ára: **200 Lei.**

Zengjen hálaének

A VII-ik bővített kiadás tartalmazza a régi énekeken kívül a pályadíjat nyert IKE indulót, valamint 25 újabb éneket. Ára 10 L.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.

A megromlott ember.

Róm. 3: 12—18. v.

A bűn az egész emberiséget megromtotta. Nincs kivétel. Nincs ártatlan gyermek, nincs tökéletes szülő, jó ember. Isten előtt úgy áll az egész emberiség, mint amilyenek látta azt az özönvíz előtt (I. Móz. 6: 5). Isten a legbőkezűbben az emberről gondoskodott, hogy minél alkalmasabb legyen terveinek és dicsőségének szolgálatára. De a bűn miatt az ember lett a leghaszontalanabb eszköz Isten kezében minden teremtménye között.

A megromlott ember toroka sír, amelyben elsüllyed az igazság, a jóság, a szeretet szava. Nyelve nem az Istenről való bizonyosságtétel eszköze, hanem a hazugság szolgája. Ajkáról a kigyó mérge a harag, a gyűlölet, az átok árad. Szája, mert gazdájának életéből hiányzik a mindeneget gondviselő Isten és így ő egy zagyva, értelmetlen világban él, tele van keserűséggel, csüggedéssel él sokszor a maga nyomorult életének vagy a másokénak átkozásával. Az élet Urától elhajlott ember maga akarja az életét megtartani és őrtült életfélétségében mindenkiben akadályt lát. Nem válogat az eszközökben és kész holttesteken is átlépni, csak a maga életét megtarthassa. Nemcsak önmaga romlott meg, de megfertőzi azokat is, akikkel összekertül és nyomorúságba dönti őket. Hazug száj, álnok nyelv, vérontásra rohanó láb nem munkálhatják a békeséget, mert nem ismerik az odavezető útát: az istenfélelmet.

Az ember romlottságának egyetlen oka: „nincs isteni félelem az ő szemök előtt.” Aki a Mindenható, a menny Ura, a föld Teremtője, a megromlott ember számára csak egy üres fogalom, pusztán név, de nem az, Akit tisztelet és hódolat illeti meg. Szemeit nem felfelé a magasságba emeli, hanem a bűntől megfertőztetett földre szegzi; azt félti, földi létét és nem attól fél, akinek hatalma van arra, hogy őt a gyehehára vesse. Szenved az ő bűnétől megromlott, nyomorúsággal megtelt világban, sóvárog a békesség, az egyensúly után, de nem fogja megtalálni addig, ameddig maga keresi ezeket és nem fordul Krisztus felé, akiben Isten egybeszerkesztett mindent, amit a bűn szétrombolt.

Ne áltassuk magunkat. Isten kezében haszontalanabb eszközök vagyunk, mint a fa száraz ágai, mert azokból tűzet lehet gerjeszteni, lángjánál melegedni lehet, de a megromlott ember Isten-

nek és önmagának is csak ellensége. Csak bűneink alázatos elismerése, Istenhez való igaz megtérésünk, Krisztusban adott kegyelmének elfogadása segít rajtunk.

Isten haragja rajtam.

Gal. 3:10. v.

A szülő is haragszik engedetlen gyermekére. Mennyivel inkább haragszik Isten a Szent és igaz az ő engedetlen gyermekére, az emberre. Törvényének megszegőire előre kimondott átká nehezedik.

Isten rajtam való haragját mutatják a verejtékes munka, amellyel a kenyeret kell megszereznem magamnak és a családomnak; amelyek miatt szétfoszlott álmaim, meghiusult terveim, gyümölcstelen munkáim, kárbavesztett fáradságaim vannak. Haragjának jelei megaláztatásaim, mulandó voltomra való figyelmeztetései, népem és egyházam szenvedései és szorongatásai. Isten haragja tűz, amely éget és megsemmisít. Emberek haragja elől menekülhetünk, de Isten haragja utólér mindenütt. Emberek haragját emberi eszközökkel le lehet csendesíteni, de Isten haragja a bűn miatt örök.

Isten haragja félelemre és alázatra kényszerít engem ő előtte. Felfuvalkodottságomat, keményszívűségemet felváltják bennem átkozott és megítéltetett voltom tudata. Megromlott természetem miatt nem tudom Istennek még egy parancsolatát sem megtartani. Ezért haragját el nem kerülhetem. De haragja pusztulást, halált jelent. Nekem pedig élet kell. Ezt Isten adhatja meg egyedül. Haragját csak az ő irgalma oldja fel. Ehhez az irgalomhoz kell menekülnünk, erre kell reátámaszkodjunk, hitünkkel egyedül ezt kell megragadjuk. Ezt az irgalmat Isten mindazoknak megadja a Krisztus érdemeért, igazságaért, akik igaz hittel kéri és várják Tőle.

A törvényben Isten a tökéletes igazság adója és őre, a bűnös szigorú bírója, de Krisztusban az ő orcáján kegyelem és szelidség sugárzik a nyomorult és méltatlan bűnös mellett.

A bűn zsoldja.

Róm. 6:23a.

Isten az embert szentségben és igazságban teremtette, hogy őt igazán megismerje, neki igazán engedelmeskedjen és vele boldogul éljen. Nem Isten az oka annak, hogy ettől az isteni, boldog élettől az ember elszakadt, mindenestől megromlott és így Isten haragját érdemelte ki és az ő adósa lett.

Az ember tudja, hogy a bűn miatti adósságát Istennek meg kell fizetnie, Neki eleget kell tennie, a megromlott viszonyt Isten és ember között helyre kell állítania és Istent ki kell engesztelnie. Sok kísérletet tett és tesz ma is erre az ember. Próbálta a bűn zsoldját megfizetni Istennek vitt ajándékokkal, testének sanyargatásával, a törvény ceremóniáinak kinos betartásával; sok mai keresztényen Isten házának hébe-hóba való felkeresésével, egy-egy kegyes sóhajással, ötletszerű és szűkmarkú alamizsnálkodással.

Mintha a szent, mindeneket halló és látó és tudó Istennek ez elég lenne. Mintha a megromlott ember ki tudná az igaz Birót ezekkel a nyomorúságos eszközökkel engesztelni és napokint szaporodó tertozását Nála ki tudná fizetni!

Isten érthetően és örök érvénnyel megmondta, hogy az, aki szembeszáll akaratával és nem engedelmeskedik a törvényének meghal. (1. Móz. 2 : 17). E bűn feletti ítéletet azóta számtalanszor megmutatta egyesek és nemzetek életében. Szentsége és igazsága nem tűri, hogy valaki megsértse és nem enged az ilyenek kisebb büntetést, mint a halál. Isten azért használja ezt a súlyos fegyvert, mert az ő legnagyobb és egyellen ellensége: a Sátán pusztulást és halált akar a földre és Isten a halállal akarja a Sátánt elpusztítani; hatalmát végleg megtörni, hogy a föld és az ember megszabaduljon a rothadandóság rabságából. Másfelől Isten a halállal, mint rettenetes fenyegetéssel fékezni akarta az embert. Féktelen gonoszságunk és az ítélet miatt, már rég meg kellett volna halnunk, hogy megfizessük a bűn zsoldját.

Amire ember képtelen volt, Isten cselekedte meg irántunk való irgalmas szeretetéből. A valóságos igaz embert, az Úr Jézus Krisztust, az ő szerelmes Fiát adta nekünk, hogy ő álljon miattunk, helyettünk és érejtünk Isten ítélő széke elé. Ő nem égő áldozatot, nem a törvény ceremóniáit, nem „kegyeskedést“, hanem az ő szent, tiszta és igaz életét adta, a bűn zsoldját halállal fizette meg.

Istennek a bűn ellen kimondott ítélete figyelmeztessen minket Isten parancsainak komolyságára, Krisztusnak helyettünk való fizetése pedig Isten iránti háládatosságára.

Isten feltámasztotta.

Csel. 2 : 23 ~ 24, 32.

Sötétség és szemképráztató fény, az emberi romlottság pokoli mélysége és Isten elvégzett tanácsának és rendelésének dicsősége változnak a húsvéti történetben.

A gonosz kezek megfeszítették az Urat. Megátkozott halálra adták azt, aki egyedül volt igaz és szent; a sötétség nem fogadta be a Világosságot. A gonoszok azt hitték, hogy a maguk tanácsát hajtották végre. A romlott ember mindig azt hiszi, hogy ő a világ ura. Isten megmutatta, hogy a gonoszt is felhasználhatja tanácsának és rendelésének elvégzésére. Isten minden körülmények között Úr. Tanácsa és rendelése az volt, hogy a Fia lesz a bűn zsoldja, aki halálra adatik. Ezt ő már a büntetéskor megígérte az embernek és nagypénteken beváltotta.

Ártatlanul halt meg az Istenfia, mert ő nem követett el bűnt, ő nem kellett fizessen. A halál csak a mi jutalmunk és bűnhődésünk fájdalmi csak a mi fájdalmaink. Isten kegyelmes akaratából meghalt és az ő igazságáért feltámasztatott, mert engedelmes volt mindhaláláig és nem láthatott rothadást, mert nem érdemelte ki. A halálnak nem lehetett hatalma rajta. Krisztus feltámadásában a halál fájdalmi megoldottak. A halál fájdalmas, mert szenvedések

előzik meg, mert az élet végét jelenti. Ezért rettegünk tőle. Isten Jézust feltámasztotta és ő legyőzte a halált. Aki engedelmes volt neki mindhalálig, nem maradhatott a sírban. Istennek Krisztus halálával megváltott gyermekeit is várja ez a lehetőség.

Feltámasztásának bizonyosságai voltak a tanítványok, akik látták Isten tettét, a megnyílt sírt, majd pedig a feltámadott Krisztust. Feltámasztása nem illúzió, nem kegyes mese, hanem valóság és igazság. A tanítványok ezt a bizonyosságot nem tartották meg önző módon maguknak, hanem hirdették a zsidóknak és a pogányoknak. Az az ember, aki nagypénteken a kereszttel állott, meglátta, hogy Isten mit tett az emberért, másfelől megirtózott a bűn rettenetességétől; azután húsvét reggelén meglátta Isten hatalmát a bűn és a halál felett, a feltámadott Krisztus dicsőségét, az többé nem lehet a bűn rabja, a halál szolgája. Az meghalt nagypénteken Krisztussal a bűnnek és húsvétkor feltámadott vele egy új életre, amelyen többet nem a Sátán uralkodik, hanem a feltámadott Krisztus. Az ilyen ember nem fél többet a haláltól, mert tudja, hogy az csak a bűn megszűnése, ami után feltámasztás és Krisztussal való boldog uralkodás következik.

Olajos László.

A református teológia tanítása az államról.

e) Az állam és az egyház viszonya.

Beszéltünk már arról, hogy az államnak Kálvin milyen nagy jelentőséget tulajdonít a hívők vallásos életére. Ezzel szemben az állam és az egyház viszonyát a Kálvin felfogásában nem határoztuk meg. Mindenek előtt meg kell állapítanunk, hogy dacára a későbbi irodalmi törekvéseknek, melyek Kálvinnál az egyház és az állam kiforrott viszonyát vélték felismerni, egy egységes kiforrott viszonyról nem beszélhetünk. Más az egyház és az állam viszonya, ha a történelmi átmenet különböző fázisaiban nézzük.

A végső cél, amelyért a földön államnak és egyháznak egyaránt harcolnia kell, a Kálvin felfogásában közel esik egymáshoz. E szempontból az államnak igazodnia kell az egyházhoz, az állam úgy tűnik fel, mint az egyház szolgálója. A kettő viszonyának megállapítása nagyon nehéz. Az egyháznak vigyázni kell, hogy az államnak ez a közeli illetékessége ne vezessen állam-egyháziassághoz, mely távol állott a reformátortól, viszont az állam hatalmát az egyház támogatására a legteljesebben biztosítani kell. Az elmélet és a gyakorlat a legteljesebb feszültségben áll. A lutheri felfogásban ez a viszony az államnak intézményes államegyháziasságává fejlődött, Kálvintól ez a gondolat messze állott, ezt az állapotot; átmeneti kényszerállapotnak tartotta. Az állam kötelessége és joga a „*ius circa sacra*“ bár mindig megmarad, a Krisztus lelki seregének annyira meg kell erősödnie, hogy *letalaját ne az állami hatalom biztosítsa*... mert — amint Kálvin mondja — mi történének akkor, ha a felsőbbség közönyös és hanyag volna, vagy maga is a féktelenségnek szolgálna.¹

Az állami befolyás az egyház életére Kálvinnál megszűnik intézményesnek lenni. Kálvin elismeri, hogy az isteni elhívás folytán bizonyos időben az állam vezetői az egyház életébe a legintenzívebben bele kell, hogy avatkozzanak, de ez a megbízás csak „*extraordinarius*“ és az isteni megbízás elvégzése után az egyház önálló határait tiszteletben kell tartaniok. Normálisan az egyház és állam egyformán isteni alapon nyugvó rend, az állam vallásos kötelességei folytán szoros viszonyban állanak egymással, egymástól sem elkülönítve nincsenek, egymás felett sem nem uralkodnak, sem egymással össze nem olvadnak, egymás határsainak kölcsönös tiszteletben tartásával, különböző eszközökkel végzik Istentől kapott hivatásukat egymás mellett.

II. Az állam kérdése a dialektikai teológiában.

1. Az állam lényege.

a) A kérdés.

A dialektikai teológia az állam lényegére való ráeszmélést nem egy akadémiai, hanem a legfontosabb gyakorlati egyházi kérdések egyikének és sürgősen tisztázandó gyakorlati egyházi ügynek tekinti. Az egyház, mint a hívők közössége önmagát és feladatát a világban nem tudja megérteni, ha

¹ Inst. IV. 11, 34.

nem érti meg az államot s viszont az állammal kapcsolatos válságból addig nincs szabadulás, míg az egyház az állam lényegének tisztázását nem végzi el. A teológia és az egyház feladata nem egy új államforma kialakítása, hanem egyszerűen az állam lényegének tisztázása és a keresztyén ember magatartásának meghatározása. Ebben a kérdésben a reformátoroknak és a dialektikai teológia theologusainak elég kiterjedő munkájával találkozunk. Tanításukat a végső részletleg azonosnak tartani nem lehet. Feladatunk nem is az, hogy az egyes felfogásokat ellentétes pontjain mutassuk fel, hanem hogy kivegyűk belőlük, ami bennük közös és azonos és tanításuk nyomán az állam helyes felfogásához eljussunk. Ez a munkamódszer nem állítja, hogy különbségek nincsenek, de eredményesebbnek tartom akadémikus szörszálhasogatás helyett a különbségeknek éppen csak elkerülhetetlen esetekben való feltüntetésével a kérdésnek pozitív kifejtését adni.²

Az állam lényegének helyes megértésére akkor jutunk el, ha a lényegét és állapotot kialakító erőt vesszük figyelembe. Mi a lényeg? Mi a kialakító ereje? Erre a kérdésre ma három különböző feleletet adnak. A *positívizmus*, az ideálizmus és a kettő között közvetítő romantizmus részéről. Az első az állam lényegét azzal akarja meghatározni, hogy keresi az államalakulás okát, azokat a hatalmi erőket, melyeknek resultátuma az állam. Ez az ok szerinte az emberi ösztönben keresendő, melynek hatalmi túltengése eredményezi az egysúlyi helyzetet létrehozó államot. A szellemi tényezők az államképződmenénél másodrangú szerepet játszanak. Ezzel a tanítással merőben ellenkezik az *ideálizmus* felfogása, mely az államot nem az okból, hanem a célból, nem a kezdetből, hanem a végből, nem a ténylegesből, hanem az eszményiből magyarázza. Az állam szerinte minden szellemi életet magában foglaló, minden kultúrális magában kifejező szellemi képződmenény, az ösztöni nem lényeges, hanem csak esetleges és tökéletlen kifejeződés benne. A szellemiség az államtól nem különíthető el, hiszen az adja meg alapját, értelmét és célját. A kettő között foglal helyet a *romantikus* államelmélet, mely előbbi felfogásnak naturalizmusát, utóbbinak ideálizmusát vallja.³ Hogy az államnak ez a három jellegzetes vonása van, az állam lényegéből következik. Aszerint, amint nézzük az államot, egyik vagy másik vonást tartathatjuk lényegének. Részben eszméből le nem vezethető, csak okokból magyarázható természetes adottság, de azt sem lehet kétségbe vonni, hogy nincsenek szellemi célkitűzései: kultúrális, jogi, erkölcsi, közösségi stb. A keresztyén teológiának ezt a lényegi kettősségét el kell ismernie és nem lehet feladata, mert nem képes rá, hogy ezt a dialektikai ellentétet feloldja. A teologia feladata ebben a kérdésben az, hogy kimutassa, hogy az állam lényegében rejlt dialektikai ellentét és kötöttség voltaképpen az emberben rejlt feloldhatatlan kettősség vetülete, amit a kijelentésből így ismerünk: teremtes és bűn. Ebből az ellentétből kell az állam lényegét, a hívők közösségének, az egyháznak kötelességét, állásfoglalását és viszonyát levezetnünk és meghatározni.

A dialektikai teológiában az állam lényegének meghatározását az előbbi úton érjük el. Ha nem ezt az útát választjuk, a teologia olyan útra téved, ahol első feladatának a különböző államelméletek mellé egy újnak a megalkotását tartja, mint pl. a katolicizmus és oda vezetne az útja, ahová a katolicizmusé, t. i. nem ismeri el, csak az isteni cél szolgálatában álló államot, mely tulajdonképpen nem állam, hanem az egyház egyik szerve. A keresztyén teológia új államelmélet vagy filozófia megalakítására nem tart igényt. Az állam nem egyházi, hanem világi rend, de mint ilyen, Istentől van.

² Különösen *Gogarten* felfogása tér el egy azonos vágányon való menetelés után mellé-útra. Ez az elhajlás nála a mai német politikai helyzetből magyarázható. Az állam lényegének meghatározásában csaknem azonosnak találjuk a többiekkel. Az állam életében az egyház elhelyezését azonban kifogásolnunk kell. Lásd erről bővebben: *A keresztyén Etika kérdése és irodalma a jelenben* c. tanulmányom 22. s köv. oldalait.

³ A pozitívizmus a szociálizmus államfelfogásában, az ideálizmus a katolicizmus államéletében jut kifejezésre. A harmadik felfogás O. Spann romantikus társadalomtanában. A felfogások hibájáról bőven beszél *Gogarten Politische Etik*-jában.

A lényegében rejlő paradoxon csak a kijelentés alapján érthető meg. A protestáns teológia feladata ez a megértés és megértetés.

b) *Az állam mint a bűnös valóság Istentől adott rendje.*

A dialektikai teológia egyértelműleg vallja, hogy az állam az emberi bűn miatt Istentől adott bűnös hatalmi kényszerrend.⁴

Isten az embert nem mint egyes embert, hanem mint közösségben élő egyes embert teremtette. A közösségi vonást nem történelmi adottságnak tekintjük, hanem utalásnak, Isten teremő akaratára. Az állam is ilyen isteni teremő akarat megnyilvánulása és következménye. Az ember, mint az állami közösség tagja „*zoon politikon*”,⁵ sőt az ember politikai léte nem egyik a többi létformái közül, hanem a tulajdonképpen meghatározó léte.⁶ Amiképpen az Isten azt akarja, hogy az ember benne éljen a család közösségében, éppen úgy azt is akarja, hogy a különböző népek *önmagukat összefoglaló formában* fejezzék ki életüket.

Ez a reális együttélés azonban még nem állam. A népeket összefoglaló formára jellemző, hogy lényegéhez tartozik a *hatalmi kényszer*. Az állam a hatalmi kényszerrel tudja egyesek és csoportok ellenálló törekvéseivel szemben az egységet biztosítani.⁷ Az állam minden megnyilvánulási formájában kényszerrend... mintegy vasgyűrű, úgy tartja a különböző népeket egymás mellett, rendező útjukat, járásukat, törvényt ad nekik, tanítja őket... hogy nem csak egymás mellett vannak, hanem egymásért és alapot ad nekik a társadalmi és kulturális felépüléshez; az állam tehát határ és vég, határa és vége az emberi önkénynek, szeszélynek, önhatalmuságnak.⁸ *Állam nélkül csak anarchia volna*, vagyis az emberi együttélésnek rendetlensége, széthullása, lehetetlensége. Természetesen az állam kényszervonásából folyó cselekvéseivel ellentétbe kerül a szeretet parancsával. Ebben a formájában *az állam maga a bűn közösségének ténye*.⁹ „Minden meglevő rend (hatalmasság) a jogtalanság feletti győzelmének kérdése elé állít. Mert tehet-e más benyomást a meglevő rend, az Isten rendjét keresőre, mint azt, hogy a meglevő rend a megtettesült triumfáló jogtalanság, az ember újabb megerősítése és védelme Istennel szemben, a normális világfolyás biztosítása a nyugtalansággal szemben, az ember képmutató rendbejövése önmagával, hogy ő, a zsellér ismét biztonságban van, hogy halálös ítéletének ajtója előtt még egy negyedórát kikoldult magának... *az állam, mint ilyen: rossz.*”¹⁰

„Minden állam a legnagyobb vonású emberi bűnök képződménye, az államok születésénél a legdurvább és istentelenebb erők vesznek részt, olyanok, amelyekkel máskülönbön csak kivételes gonosztetteknel találkozunk. Az államban az emberi bűnt ezerszer megnagyobbodva látjuk. *Az állam a kollektív emberi bűn produktuma.*”¹¹

Fejtegetésünk eddigi eredménye: *az állam az emberi közösségért a bűn miatt adott bűnös rend.*

Tegyük fel most a kérdést: nem lehetne-e éppen úgy vagy jobban az emberek szabad együttműködéséből megteremteni az igazi közösséget? Hogy az államban mintegy kényszerrendnek, mintegy vasgyűrűnek léteznie kell, ez az emberi bűnből érthető meg. „Az állam az eredetű bűn hatásának következménye.”¹² Az ember eltévesztette útját, elfelejtette, hogy van Isten

⁴ Az állam isteni rendeléséről: Barth, Römerbrief 549. old. Thurneysen, Evangelium Kirche, Staat, Kirchenblatt 1934. évf. 183. old. Gogarten, Politische Ethik, lásd id. tanulmányom 22. old. Brunner, Das Gebot und die Ordnungen, 430. s köv. lapjain.

⁵ Brunner, E. i. m. 430. old.

⁶ Gogarten, Fr i. m. 177. old.

⁷ Brunner, i. m. 431. old.

⁸ Thurneysen, E. i. m. 184. old.

⁹ Brunner, i. m. 431. old.

¹⁰ Barth, Römerbrief, 462. old.

¹¹ Brunner, i. m. 432. old.

¹² i. m. u. o.

aki Úr test és élet fölött, Isten előtti mély zavarát nem tudja elhárítani, önmagát ebből a zavarból nem tudja kiszabadítani. Hogy a zavar valamennyire feltartóztassék, aggasztó körülményei elháríttassanak, szükség van a kényszerre, az állam vasgyűrűjére. „Úgy vagyunk ebben a vasgyűrűben, mint a páncélban: nyom, szorít, de mégis tart, a zavarból meg nem menthet, de szükségképpen létezhetünk benne.“¹³ Az állam az ember lényegéből származó és az emberi egzisztenciát fenyegető zavarokkal szemben az *ember önvédekezése*.¹⁴ Eppen ezért az állam hatalmi kényszerjellegét vitatni nem lehet. Azt az állámfelfogást, amelyik az államnak csak a kötelességeket írja elő az emberrel szemben és az ember részéről csak szabadságról és önrendelkezési jogról beszél, a dialektikai teológia elutasítja. Az államnak csak akkor lehet kötelessége az emberi egzisztencia védelme, ha meg van a rendelkezési joga az ember felett.¹⁵ Az állam szükségességét, hatalmi jogát elvitatni nem lehet. Ha az államot úgy nézzük, mint a bűnben adott rendet az élet megtartására, csak akkor értjük meg, hogy az állam Istentől rendelt felsőbbség és ha részes is a bűnben, ha a világhoz tartozik is, ha itélet alatt áll is és ha van határa, mégis szükség van rá, mint a betegnek a keserű orvosságra.¹⁶ Így kapcsolódik az állam lényegének előbb említett két vonásához, hogy *közösségi és bűn miatt* kényszerrend — a harmadik vonás, hogy: *hatalmi rend*. Az állam hatalmi jellegének bizonyítása a fegyverviselési joga. Természetesen ezzel a joggal és a joggal való éléssel még jobban bizonyítja bűnös jellegét, még jobban növeli lényege rejtélyességét, még inkább kényszerít, hogy az öncélú állam helyett a bűn miatt szükséges *eszközi államról* beszéljünk és egy végérvényesen földi hivatására berendezkedő jogállam helyett az *időiség korlátai közé szorított véges hatalmi államról*, amelyben természetesen a jognak is megvan a maga rendeltetése, de amelyben az alaplényeg: a hatalom.

c) Az állam megnyilvánulása, mint: hatalom, jog és erőszak.

Amint az előbbi részben említettük, az állam lényegének legjellegzetesebb kifejeződési formája a hatalom és a kényszer. Ehhez járul a jog. A három tényezőnek azonban egymással egyensúlyi helyzetben kell lennie, hogy egyik vagy másik tényező egyeduralma az állam létét ne veszélyeztesse. A tisztán hatalmi, jogi, vagy erőszakra épített kényszerállam önmagában vagy illuzió, vagy isteni rendeltetésével egyáltalán össze nem egyeztethető hatalmi képződmény. Ezért szükséges az egyes fogalmak tisztázása után megkeresnünk a három tényező szerepét az állam életében, uelyleg az állam alapját képezik.

1. Az állam alaplényege a hatalom. A hatalom alatt két dolgot értünk: tágabb értelemben véve egyeseknek és csoportoknak az étellel összefüggő képességét, mellyel *bizonyos külsőleges dolgok* meghatározott összessége felett a saját akaratak szerint rendelkeznek, beleértve mindenekelőtt a *saját testüket*. Ez a *dologi* hatalom. E hatalom nélkül nincs meg a szabad életkialakulási lehetőség. Szűkebb értelemben véve hatalom alatt egyeseknek és csoportoknak azon képességét értik, mikor dologi hatalmánál fogva vagy fizikai és szellemi eszközökkel *más személyt* meghatározott cselekvésre vagy nem cselekvésre, teljesítményre vagy lemondásra készítet. Ez a *személyi* hatalom, amelynek alapja a dologi hatalomban van. Az állam hatalmában tisztán sem egyik, sem másik nem, csak egymással átszöve érvényesül. Az állam hatalma bár a személyek dologi hatalmán épül fel, de át van szöve a személyi hatalom lelki és szellemi vonásaival is. Az állam tekintélyének az alapja az egyes emberrel szemben elsősorban nem katonai és rendőri hatalmán nyugszik, hiszen az állam is, ha akár egyesekkel, akár többekkel szemben ez a hatalmát gyakorolnia kell, mindig zavarba jön: hatalma tulajdonképpen alapja a *tekintély*, amellyel polgárait befolyásolni képes. A tekintély köti a polgárokat igazán az

¹³ Thurneysen, i. m. 185. old.

¹⁴ Gogarten, i. m. 57. old.

¹⁵ i. m. u. o.

¹⁶ Thurneysen, i. m. 186. old.

államhoz. A tekintély alapján különböző motívumai vannak. De a keresztyén ember számára csak egy: *az állam isteni rendelése...* „mert nincsen hatalmasság csak Istentől és amely hatalmasságok vannak, az Istentől rendeltettek.“ Az állam tekintélyének és hatalmának ez a bibliai megalapozása azt jelenti, hogy a felsőbbség, mint minden idői, dologi és emberi nagyság *csak Istenhez mérhető* (Barth) s az isteni hatalmat nem lehet az államra ruházni. Az állam a hatalmat nem önmagáért, hanem a közösség rendjéért és a közalkotás lehetőségéért kapta. Hatalma segítségével *jogot kell teremtenie*, a jog pedig a hatalom végét jelenti. A hatalom alkalmazása az állam tulajonképpeni szándékával ellentétben áll és *hatalom gyakorlásához csak a jog érvényesítéséért* nyulhat. (Thurneysen).

Az államnak nagyobb tévedése nem lehet, mintha eszközi hatalmát összetéveszti az Isten abszolút hatalmával, vagyis ha bálványozza önmagát. Ennek az állapotnak két veszedelmes következménye van: ha dologi hatalmát értékelni túli, akkor zsarnok módjára elnyomja a gyengét, ha vallásos hatalmát viszi tulságba, akkor visszaél szentséges hivatásával. Előbbi az államot féltelmessé, utóbbi szörnyűvé teszi. Nincs veszedelmesebb dolog, mint amikor az állam abszolút igényű állammá formálódik, amire példa a kommunista és fasciszta állam. Bár a kettőt egyszerre nem szívesen említjük, mégis közös bajuk, hogy mindkettő a maga totális igényével önmagát teszi abszolút öncélú hatalommá. Ennek az államnak a képe kísért Gogarten Ethikájában.¹⁷

2. Az állam a hatalmat sohasem használhatja önmagáért. *A hatalom a jogért adott lehetőség.* Az államnak az az eleme, amelyen erkölcsi szükségképpenisége nyugszik: a jog.

Lássuk mi a jog és milyen viszonyban lehet és kell lennie a hatalommal? Hogy mi a jog, arra a kérdésre a mai államtudományok két felelete van, egyik a pozitívizmus, másik az idealizmus részéről. A pozitívizmus a jogot a mindenkorai hatalmi viszony kifejeződésének tartja; az igazságos jogról azt mondja: fikció. Az idealisztikus államfelfogás a jogban a jogeszmény kifejeződését látja. Az engedelmisség szerinte nem hatalmi kényszer hatása alatt történik, hanem belső engedelmisségből. Önmagában egyik állítás sem igaz, mert a jog nagyon sokszor csakugyan nem az igazságosságnak, hanem a hatalmi viszonyoknak kifejezése, de azt sem lehet kétségbe vonni, hogy a hatalom érvényesülése mellett ne érvényesülne az igazságosságra való törekvés. A jogban mindig meg van az a törekvés, hogy *a hatalmat az igazság értelmében határozza és vezesse.* A hatalom az állam irracionális, a jog a racionális tényezője. Amikor az állam a jogalkotásban az igazságosságra törekszik, a hit ezt a törekvést Istentől jövőnek tekinti és a hatalom gyakorlását nem rossznak, hanem jónak tartja. A viszony tehát ez: *a hatalom álljon szolgálatába az igazságosságnak és az ezen alapon nyugvó jogalkotásnak és jogérvényesülésnek.* (Brunner-Thurneysen.)

Az igazságon nyugvó jognak három eleme van: igazságosság, merevség, méltányosság. Mi az igazságosság? A keresztyénségen belől abszolút igazságosságról nem beszélhetünk. Az abszolút igazságosságnak határt szab Isten szuverenitása és szeretete. Szuverenitása felette van a törvénynek, szeretete betöltötte azt. A szeretet konkrét, személyes, előre nem tudott, nem általános, nem törvényszerű. Az igazság éppen ellenkezője: általános, törvényszerű, előre tudott, személytelen, elvi-elvont, racionális. Ha az emberi szeretet, nek az igazságosságnak nem szab határt, irányt és korlátot, akkor az emberi szeretet vagy önkényes, vagy szentimentális. Az *igazság tehát a szeretet alárendelte* s ennél fogva a jog eleme, mely mindig túllát önmagán a másik igazságosságra és szeretetre. A jog másik eleme: a *merevsége* vagy hajlíthatatlansága. A jog hajlíthatatlanságától függ annak alkalmazása. Amiképpen az óránk alkalmazása járásának pontosságán és tévedhetetlenségén nyugszik, éppen úgy a jogé a törvények megbízható merevségén és hajlíthatatlanságán. Minden jog tartalmában van valami, ami kifejezhetetlen, ami a merevség alkalmazkodó

¹⁷ Az egész kérdésre nézve: Barth, Römerbrief, 468 old. Brunner 433 s köv. old. Thurneysen l. m. Gogarten kifogásolt felfogását lásd említett füzetemben.

vonását fejezi ki, ami az egyéni és közösségi követelmény tekintetbe-vételét jelenti s ez a jog harmadik követelménye a *méltányosság*. A méltányosság az adott helyzet tekintetbevétele.

Mi teremti meg a jog érvényesülését? Részben a hatalom, részben a belső tekintély, az elismerés. Minél inkább érvényesül a jogban az igazságosság és méltányosság követelménye, annál inkább a belső elismerés lesz a jog érvényesülésének alapja. Minél inkább csak a kényszer képezi a jog érvényesülésének alapját, annál nagyobb az állami egység szétesésének veszélye. S minél erősebb a polgárok jogtudata, vagyis minél inkább tisztában vannak a polgárok az igazságosság és méltányosság követelményével, annál veszélyesebb az államra a jogtalan jog és az önkényes, erőszakos bánásmód. Hogy az állam életében ez a veszély fennáll, ez onnan van, hogy a modern államban a jogalkotás egyes osztályoknak jutott birtokába, melyek az általános egyéni igazságosság és méltányosság követelményét nem érvényesítették.

3. A jogalkotás és a jog érvényesülésének kedvéért szükség van arra, hogy az állam, ha kell, erőszakkal is érvényt szerezhesen a jognak. Az államtól az erőszak alkalmazásának jogát elvitatni nem lehet. Ha az államnak nem volna meg a joga a törvénycselekvésének kikényszerítésére, nem volna lehetséges az emberi erkölcsösség és a közösségi élet. Erőszak, vagy az erőszak alkalmazása alatt azokat a fizikai eszközöket értjük (fegyver, rendőrség, katonaság) melyekkel a másikat kényszerítjük, hogy azt tegye, amit akarunk.¹⁸ Alkalmazására a bűn miatt, a közösségi élet célját zavaró és megszüntető egyéni akarat miatt van szükség. Az erőszak alkalmazása az állam tulajdonképpeni szándékával ellentétben áll, mindig *csak végső eszköz, melyhez a törvény érvényesüléseért szabad és kell nyulni*.¹⁹ Aki a bűn reálításával nem számol, az könnyen kétségbe vonja az egyéniség érvényesülését és az egyéni szabadság kedvéért az államnak ezt a jogát, pl. antimilitarizmus, de aki ismeri az ember elesését, bűnét, gonosz életét, az tudja, hogy az államtól az erőszak jogát elvitatni nem lehet. Természetesen a fizikai erőszak alkalmazásának joga az államban nem egyeseké, hanem az állam „monopóliuma” (Max Weber), vagyis az *állami törvényhozás alkotta hatalom kiváltsága*.

Az erőszak alapja a hatalom, mely által a jog az államnak nemcsak fizikai, hanem erkölcsi hatalmává is válik. Annál nagyobb ereje van a törvénynek, minél nagyobb a mögötte álló hatalom. Gyenge államban a törvénynek nincs ereje. A törvény kényszere annál kevésbé érezhető, minél nagyobb a hatalom, mely az existenciális biztonságot megteremti. Ha gyengül az egyes emberben a törvénnyel való szembeszállás bátorsága, kevésbé vehető észre az erőszak. Minél nagyobb az államban a törvény és a jog tisztessége és respektálása, annál nagyobb a biztonság és annál kisebb szükség van az erőszak alkalmazására és annál abszolútabb a hatalom. A jog érvényessége az államnak azon feltétlen akaratán nyugszik, hogy annak, aki vele szembe száll, erőszakkal érvényt szerez.²⁰

Van-e az erőszak alkalmazásának határa? Nincs. Ha az állam lemond arról, hogy végső esetben, ha kell, a törvénnyel szembeálló ember megölésével szerezhesen érvényt a törvénynek, minden jól felfegyverzett rablóbandának játékszerévé válnék.²¹ Más értelemben az erőszak alkalmazásának határt, a jó cselekvése szab. (Római lev. 13, 3.) Nem teszi a rosszat, tehát nem érzi a kényszert, nem támad, tehát nem támadható, nem sért, tehát nem sérthető.²²

d) A nép és állam, és a nép autonom közösségi alakulatai.

Az állam nem egy önmagában létező misztikus nagyság, hanem a való emberekből álló nép formája, rendje. A nép fogalma sok jelentésű. Különö-

¹⁸ Brunner, i. m. 438. old. Thurneysen, i. m. 187. old.

¹⁹ Thurneysen, i. m. 186. i. m.

²⁰ Brunner, i. m. 440 old.

²¹ i. m. u. o.

²² Barth, i. m. 471. old.

sen az utóbbi időbe a fogalom jelentése nagy változónak ment át. A fogalom helytelen magyarázata a nép és állam viszonyának meghatározásában súlyos következményekkel járhat, amint azt éppen a legutóbbi idők eseményei igazolják, amikor a nép fogalmát alkotó elemek közül a fogalom jelentését egy vonással akarják kifejezni, mint ma pl. a biológiaiaval. A nép lényegét nem egy vonás, hanem több különböző voás egyensúlyi harmoniája teszi ki, aminek szemelöltetészése *elviselhetetlen a népre és veszélyes az államra*. A dialektikai theológiában a politikai események e kérdés megítélésében törést idéztek elő. Hogy fejtegetésünk menetét ezzel a töréssel ne zavarjuk meg, e kérdés tárgyalásánál Brunner tanítását tartom a dial. theológia szempontjából irányadónak szemben a Gogartenével. Gogarten bevonásával csak zavarodnék a helyzet és pozitív kifejtés helyett polemizálni kellene, amit itt nem tartok feladatommak.

Brunner a *néplényeg* kifejezésének négy lényeges alkotó tényezőjét említi meg: *helyi együvértartozás, vérrokonság, sorsközösség, nyelv*.²³

Akik, a népközösségből kivándoroltak, nem mint nép, hanem csak mint néptörödek jönnek számításba.

Vérrokon családok és a rokonság magva nélkül nép nem lehet. A nép csírasejtje a család. A népkapcsolat szilárdságának feltétele a családi kapcsolat szilárdsága. A család a maga szilárd kötöttségében nem biológiai, hanem történelmi és erkölcsi tény. A nép nem tisztán természeti, hanem természet-történelmi fogalom. A vér magára még nem nép, mint ahogy nem nép az együttlakás sem.

A nép: sorsközösség. Azonos sorsa csak az állam által összefogott emberek összességének van. Az állam a népek feltétele. A népek az állam kötelékében vannak, vagy benne voltak. A népek tudata sokszor az állam életközösségében fejlődik ki. A történelem erősebb a természetnél. Annyira erősebb, hogy nagyon gyakran azonos sorsot vallanak azok, akiket a vérrokonság nem köt össze.

A nyelvnek is megvan a természetisége és egyúttal történelmisége. A nyelv azonossága is vérrokonságot vél olyan esetben is, amikor az a valóságban nincs meg és meghatározza a nép egységes akarátát. A népegységek képződésének története azt bizonyítja, hogy a helyi együttélés feltételét kivéve a többi vonások nem szükségképeniek.

A dialektikai theologia a népről való gondolkozásában éles ellentétben áll a romantikus idealizmussal, mely a népeket mint földi formába öltözött plátói ideát fogja fel és a népi individualitás dicsőítéséhez vezet, a bűn reálisának ellefejtésével. A népek életében az individualitások gazdagsága a legdurvább hatalmi erők hatásaival keveredett. A néphez való tartozás Istentől jövő sors a hivatás értelmében.

A nép, amikor az állam által összefogott közösségnek tartja magát, *nemzetet* alkot. Mivel minden népben megvan az államalkotás törekvése, ezért ezt a fogalmat a népre is ki lehet terjeszteni. Az a rend, mellyel Isten minket meg akar tartani: a nemzeti állam. Ez a nemzeti állam nem fascizmus és nem hitlerizmus, ez abban az esetben volna, ha a vért, nyelvet, kulturát a néplényeg kifejezésének kizárólagos tényezőiül ismernék el. A nemzeti állam lehetlenségei, akkor kezdődnek, amikor a néplényeg alkotó tényezőinek valamelyikét kizárólagosnak tartjuk. A nemzetiségi elvet nem szabad államalkotó princípiumnak tartani. A mai nemzeti öntudat és az ennek megfelelő nemzeti állam a történelem új jelensége, mely az individuális államgondolat („minden népnek a maga államát”) és a világállam gondolata között („minden nép egy államban”) foglal helyet, törekvése arra irányul, hogy egyrészt univerzális egységben foglalja össze a népet, másrészt ebben az egységben a maga individualitását fejezi ki. A mai nemzetiségi állam úgy a kultúrára, mint az erkölcsiségre veszedelmes képződmény, de veszedelmes a békére is. A béke annál biztosítottabb, minél nagyobb a népeket egybefogó egység, a kultúra annál virágzóbb, minél nagyobb a kisebb nép-képződmények önállósága. Ennek a kényes és súlyos kérdésnek a megoldása az, ha a tényleges életközösség mi-

²³ Brunner, i. m. 440—446. old.

nél átfogóbb közösségi alakban nyer kifejezést. A mai politikai törekvés azonban ennek a gondolatnak végét jelenti.

Milyen viszonyban kell lenni az államnak az államon belül élő autonóm közösségi alakulásokkal? A modern nemzeti állam elfelejti önmaga létének határát és megpróbálja az egész életet közvetlenül a maga hatása alá vonni és uralkodni felette. Amilyen mértékben cselekszi ezt, olyan mértékben veszít tekintélyéből és lépi át hivatásának határát. Sem a család, sem a gazdaság, sem a kultúra nem állami eredmények és mint isteni rendelések előtte vannak az államnak s olyan céljuk is van, ami nincs alávetve és hozzákötve az államhoz. A keresztyén etikának feladata, hogy az állam hatalmi étvágyának jogtalanságára és veszélyességére figyelmeztessen. Család, gazdaság, kultúra nem az állam jóvoltából vannak, már előtte voltak és az állam nem tekintheti a saját céljai segédeszközeinek. Ezen életterületeknek az állam hatalma alá való helyezése, megfosztja őket értelmüktől és életrevalóságuktól, de zavarja az állam értelmét is és gyengíti erejét. Az államnak tulajdonképpen nem kellene mást tenni, minthogy a népek autonóm képződményeinek életét rendezze s azoknak a külső eszközöknek segítségével, amelyeknek birtokában van, követelje, biztosítsa, védje őket és ne avatkozzék azokba. A mai állam ezeket az autonóm közösségi formákat szétverte. Az életnek ezzel az egy kaptafárahúzásával és elpusztításával elidegenedik saját hivatásától és veszélyezteti saját tekintélyét. Az élet intenzív centralizációja helyett, mellyel a maga hatalmi céljainak szolgálatát és fokozását segíti, az egyes életterületek relatív autonómiájának biztosítására kellene törekednie. A teológia szempontjából ezt kell mondanunk: el a kultúrállammal és vissza a jogállamhoz.²⁴ Vissza az autonóm képződmények önállóságához.

Dávid Gyula.

²⁴ Brunner, i. m. 444–446. old.

Barth Károly feleletei

előadásával kapcsolatban feltett kérdésekre.

Tájékoztató bevezetés.

1935 október 5 én Barth Károly dr. nagyszámu hallgatóság előtt tartott előadást theologiai fakultásunk dísztermében az „Isten kegyelmi kiválasztása“-ról. Ez az előadás azóta megjelent és magyarra is lefordították. Barth professzor előadásával kapcsolatosan alkalmat adott arra a hallgatóságnak, hogy hozzá kérdéseket intézzen. Több mint 80 kérdés futott be s ezek legfontosabbjaira megfelelő feldolgozó és csoportosító munka után másnap délután és este adott feleletet. Több mint négy órán át tartott a feleletadás és annak, többnyire csak rövid összefoglalásban való tolmácsolása. A tolmácsolást rendkívül megnehezítette az, hogy a professzor a mondatonkénti tolmácsolásra nem adott alkalmat, hanem csak az egész, sokszor kisebbszerű előadásnak beillő felelet elhangzása után júlhatott szóhoz jegyzeteire támaszkodva a tolmácsoló. A feleleteket gyorsírással jegyezte a professzor titkárnője s így azokból néhány (10) átdolgozott formában megjelent németül az előadást tartalmazó füzetben (Theol. Existenz heute. 47. sz. 33. skv. oldalakon), a többiről pedig egyrészt a tolmácsolás *céljaira*, másrészt a tolmácsolásról készített gyorsírói jegyzetek nyújtanak vázlatos tájékoztatást. E három forrás alapján megkíséreljük összeállítani azt, amit Barth Károly dr. mondott a mi kérdéseink pergőtüzében. Valószínű, hogy hiba és hiányosság akad bőven ez összeállításban, de mégsem tartjuk hiábavalónak a közreadást, hogy azokat, akik jelen lehettek, emlékeztesse, akik pedig nem lehettek ott, némileg tájékoztassa az elhangzottakról.

Barth Károly, mielőtt rátért volna az egyes kérdésekre, bevezetőül kb. ezeket mondotta: Ne higye senki, hogy a neki feladott kérdésekre felelni könnyű feladat. Nem is lenne idő arra, hogy a 80-nál több kérdésre megfeleljen. Közük vannak olyan kérdések, amelyekre, ha felelni kellene, zavarba jutna, pl. ez: hol van Máriaanak, Jézus anyjának a teste?

Némelyik kérdést a feltevője még az ő előadásának a meghallgatása előtt megfogalmazta s beadta, mintha ő nem is beszélt volna. Ezeknek újat nem mondhat, majd olvassák el előadását nyomtatásban. Még általánosságban előre kell bocsátania azt, hogy nem felel azokra a kérdésekre, amelyeket dr. Tavaszy Sándor: „Református keresztyén dogmatikájával“ kapcsolatban hozzáintéz-

tek. A munka kitűnő lehet, ő azonban, nem tudván magyarul, nem olvasta s így nem tudja, hogy mi van benne. Nem lenne loyális, ha felelne, ő sem igent, sem nemet nem mondhat. Forduljanak a kérdezők egyenesen dr. Tavaszyhoz, tárgyaljanak *vele*, ne pedig Barth-al *róla*. Türelmet kér, mert technikailag sem volt könnyű feladat a magyarul adott kérdések feldolgozása. Némelyik kérdésnél magyar barátai sem voltak biztosak abban, hogy mit is akar a kérdés feltevője. A nyelvi nehézségek miatt néha abba a helyzetbe jutott, mint Nabukodonozor bölcsei: nemcsak felelnie kell, de azt is ki kellene találnia, hogy mit akartak kérdezni. Lehet, hogy emiatt sem adja mindig a várt feleletet, hanem mellé fog feleletével. Nézzék el szeretettel és türelemmel. Végül kénytelen volt több kérdést egytűvé foglalni, ezért se sértődjék meg senki. Az általánosabb jellegű kérdéseket előbb veszi, mint a predestinációval kapcsolatosakat.

1. *Hogyan dolgozhatnak együtt a különböző felekezetekhez tartozók a társadalmi (polgári) és egyházi területeken?*

Nincs mélyebb választófal, mint éppen az, hogyha az emberek különböző egyházakhoz tartoznak. A legfőbb nevet mondják ki mind, de ami az egyiknek szentség, a másiknak bálvány, ami az egyiknek igazság, a másiknak hazugság, amiben az egyik üdvösségét látja, a másik bolondságnak tartja Isten színe előtt. A sorskülönbségek, az érdekellentétek mellett ez a legnagyobb választófal. Jézus Krisztusban egynek lenni és mégsem lenni egynek. A keresztt összekapcsol és mégsem kapcsol össze. Ugyanaz hangzik fel egyik vagy másik oldalon s mégsem lehet összefogni. Mi ugyanazon szavakat mondjuk ki innen és túl, de egészen más hit van mögöttük, itt egy egyház és ott egy egyház. Mit *kell* tennünk és mit *lehet* tennünk, akik itt és akik ott állunk?

Semmi esetre sem szabad *közömböseknek* lennünk a különbségek iránt, komolyan kell vennünk azokat, ezek nem esetleges különbségek. Nem szabad azt mondanunk, hogy így adta Isten s végeredményében mi egyek vagyunk mégis. Végeredményében *nem vagyunk egyek*, éppen a végső dolgokban nem vagyunk egyek, nem lehet a szeretet kedvéért ezt az igazságot feladni, semleges lenni. A Szentháromság Isten nevét, a Jézus Krisztusét hívjuk segítségül itt és túl, Ő köti össze, csak ez a név, ez valóban összeköt, anélkül, hogy békeséget kötnénk vagy kompromisszumot. Látjuk a keresztet, halljuk a Krisztus nevét s míg ezt halljuk, lehet panaszkodni a szétszaklottság miatt, hogy miért vannak egyházak és szekták. Megalázkodva kell vallanunk Isten előtt: „Atyám, bünt követtünk el, az igazság elvált, nem szabad együttjárunk“. Láthatatlanul összetart egy kötelék, egymásra kell várnunk. Gyakorlatilag elvált, *egészen elvált* keresztyének vagyunk, de keresztyének, akik feleletadásra vagyunk kötelesek. Tényleg egymás mellé állítottak vagyunk, együtt kell élnünk Isten megfoghatatlan akaratából. Fennáll a mélység, a szakadék, de meg van a megfoghatatlan egység, amely ezt a szakadékot ma-

gábaa zárja. Isten, aki látja a sziveket, itt egy egységet lát, a predestinációtan igazsága szerint Isten titka az, hogy „az Úr ismeri az övéit“. Éppen, mert határozott hitvallással valljuk ezt az igazságot, legalább is felebarátainknak kell látnunk a más egyházhoz tartozókat. Sohasem jelentheti az egyházak külön léte a beati possidentes (boldog birtoklók) és a masta perditionis (elvezettek tömege) ellentétét, hogy mi üdvözülünk, a többiek pedig elvesznek. Először azt kell meggondolni, hogy az egyházak együtt nyerték azt a megbízást, hogy a polgári vagy politikai életben mutassák meg, mire vezeti őket Krisztus, mit jelent az életükben a Krisztus iránt való engedelmesség. Ha követjük Krisztust, engedelmeskedünk neki, ez lesz az a jel, amit más egyházak is meg fognak látni.

Azután pedig s ez a döntő, minden egyes egyháznak kötelessége, hogy nyílt *hitvallást* adjon hitéről, ebben a tekintetben szabad másnak lenni. A bálványokat, a pogány templomok falait le nem dönthetjük, de a trombita szóljon, mi álljunk őrhelyünkön, a világosság világítson. Minden egyéb Isten kezében van. A szeretet, amelyre kötelezve vagyunk, abban áll, hogy az igazságot adjuk tudomására mindenkinek. Ezt kell tennünk, nem egészen Isten kérdése és a Lélek ereje nélkül.

2. Egy sor kérdést foglalnok össze: *Mi a theologiai értelme a nemzeti (nacionális) és művelődési (kulturális) kérdésnek?* Nehéz, de időszerű, németországi kifejezéssel existenciális (létbévágó) kérdés. Általánosabban: *Mit jelent az egyház és a hit számára, hogy az egyház és a hívő ember benne áll egy nemzet és bizonyos kultúra életében? Mit jelent és mit nem jelent ez az egyház és a hívő ember, mint hívő ember számára?* Más, de idetartozó kérdés: *van-e olyan kiválasztás, mely nemcsak egy emberre, mint emberre, hanem mint a nemzet tagjára vonatkozik?* Harmadik kérdés: *Van-e a nemzetnek küldetése?* S végül: *Lehet-e az evangélium szerint, keresztyén módon, komolyan szó kiválasztott népekről?* Ha itt az a kérdés, vajjon a biblia megengedi-e, hogy kiválasztott népekről beszéljünk, úgy gondolom, mindenki, aki a Szentírást ismeri, egy véleményen van velem abban, hogy ezt *nem* engedi meg. A szentírás szerint csak *egy* választott nép van: *Izrael* népe. E népen kívül a szentírás csak az *egyház* minden népből választott közösségét ismeri. Isten választott népe nem lehet semmi más nép, csak az üdv közösségének népe, azé a közösségé, mely semmiféle határt sem ismer, amely minden nemzet közt idegen és minden nemzetnél otthon van. Másként áll a dolog ezzel a kérdéssel: *Van-e az embernek, mint népe tagjának kiválasztottsága?* Hogy egy ember ehhez és ehhez a néphez és azzal együtt ehhez és ehhez a kultúrához tartozik, az éppúgy léteéhez tartozik, mint az a tény, hogy vagy férfi vagy nő. Annnyira léteéhez tartozik, hogy ezt az embert valójában nem láthatnók, ha őt nem akarnók látni abban a tulajdonságában, mint e nép fiát. Egy meghatározott népi-séghez való tartozás ahhoz a széles körhöz tartozik, amit emberi

természetnek nevezünk, anélkül, hogy egyébként az emberi természetnek éppen ezt az oldalát a legmélyebbnek és leginkább központinak nevezhetnők. Az emberi természet neve a bibliában: *test*, *sarx*. A népiség az emberi természet minden más meghatározottságával együtt ehhez a testhez tartozik. *Sarx* nak nevezi a szentírás az ember állapotát, aki Isten előtt lénye gyökerében bűnös és ezért teljességében a halálnak és Isten ítéletének martaléka. Ehhez a bűnös és a halálnak kiszolgáltatott emberhez tartozik a népi mivolt. Tudjuk azonban az Írásból, hogy mi éppen ebben a mélységben közvetlen a legmagasabbnál is vagyunk: Az Ige testté lett. Ján. 1: 14. v. A megbékülésben Isten nem tartotta alantasnak, hogy ezt a mi emberi természetünket sajátjává tegye, ezt a természetet, amelyhez a népi mivolt is tartozik. A kijelentés felől nézve tehát a népi mivolt és a kultúra is olyan emberi nagyságok, amelyeket Isten elveszett és bűnös voltukban is *elfogadott*. Isten emberré lett. Nem szükséges tehát többé, hogy emberi lényünket in abstracto (elvontan) sajátképeniségében szemléljük, hanem szabad azt a Krisztusban való hitben emberi lénynek, tehát népi lénynek is tekinteni, mint amelyet Isten kegyelemből, az Ő leereszkedésében elfogadott és felvett.

Mit jelent ez gyakorlatilag? Ebből a központból, a hit központjából, hogy az Ige testté lett, mit mondhatunk a nemzeti és művelődési kérdés theologiai értelméhez? Ezt a központot megtartva, négy vonalat vonhatunk.

a) Az, hogy én egy nép tagja vagyok, ahhoz tartozom, multjába, jelenébe és jövőjébe beleiktatódtam, theologiai szempontból *háldátosságra* készítek és kötelez Isten, a teremtő és az Ő gondviselése iránt. Szabad az lennem, ami vagyok. Nem kérdeztem meg afelől, hogy akarok-e az lenni, mint ahogy szüleimet sem én választottam. Ahogy édesapámhoz és édesanyámhoz tartozom, úgy tartozom ehhez a néphez és ehhez a kultúrához is. Ezért hálásnak kell lennem és nem büszkének, nem másképpen, hanem mint Isten adományát kell elfogadnom. Nem szabad semmit hozzátennünk, meg kell hagynunk Istentől kapott ajándéknak.

b) Ha valóban Isten kezéből, hitben fogadjuk el ezt az adományt, lehetetlen, hogy ne lássuk, miként lesz a mi kezünkben *megromlott adománnyá*, mellyel visszaélünk használat közben. Az egész nép, a mi testvéreink, ahogy nézzük és névszerint elsorolhatjuk őket mind, velünk együtt bizonyos módon *bűnösök* vagyunk. Minden nép nézzen a tükörbe, mi, e nép tagjai különös módon vagyunk bűnösök. Nem ennek vagy annak a népnek a bűneiről van szó, hanem a miénkről. Nem a másokét kell szemmel tartanunk, hanem a saját népünk bűneit kell komolyan vennünk, kell megismernünk és megvallanunk: *Mi* vétkeztünk Isten ellen. Ne gondolkozzunk úgy, hogy más népek is bűnösök, tehát nekünk is szabad. Ne szentséget kérjünk, hanem saját emberi voltunkat ismerjük el s ez egyúttal az ítélet elismerése is, hogy mi test vagyunk, halálra méltók. A Szentírás a bűn és halál szempontja alatt

nézi a népek történetét és mi is, ha így nézzük a mi népünkét, nem csodálkozunk, nem lázadozunk, hanem látjuk, hogy *az Isten kegyelme, hogy még nincsen végünk.*

c) Számunkra is, tehát nemzeti mivoltunkra és kultursajátóságainkra is van keresztség, van *keresztyén egyház*, van *Isten ígéje*, bűnbocsánat, feltámadás és örökélet *reménysége*. Mi bűnösök vagyunk, mégis ennek örülhetünk, bár elrontott adomány van nálunk. Arra nem hivatkozhatunk mentségül, hogy Isten úgy teremtett, de az reményt ad, hogy kereszt van. Isten ígéje van, egyház van, ez az egyetlen alapja megtartásunknak. A nemzeti élet csak akkor válik lehetségessé, ha áll a kereszt és ha hirdetteik a feltámadás és örökélet örömhíre. Bizalom és öröm népünk iránt csak akkor jogos, ha egészen hálásak leszünk azért, hogy népünkhöz is eljött Krisztus. Legyünk nemzetünkhöz, népünkhöz ragaszkodók, de csak a Szentháromság Istenben, aki kegyelmet, irgalmat gyakorolt velünk. nemcsak türelmet adott, hanem ígéretet is, ebben a testi mivoltunkban, bűnben nem hagyott el, hanem örök életre vezet bennünket. Népünkhöz való viszonyunkban, ha valóban izgat, ne mozdítson meg semmi, ami utolsóelőtti, hanem csak végső (döntő) feleletet akarjunk, ne törődjünk azzal, amit a napilapok és politikusok nyujtanak, hanem higyjünk Krisztusban, hirdessük ezt a Krisztust, gondolkodjunk arról, hogy Isten ígéje népünk számára hirdettessék és a sakramentumok kiszolgáltassanak. Keressétek *először* Isten országát és minden egyéb meglesz nektek! Semmi egyéb nem segít, a test széltöri a nép életét, a bálványok megromtják a népet. Ne szolgáljuk a bálványokat, hirdessük az élő Isten ígését, tudva, hogy egyedül ez szükséges a mi népünknek.

d) Mi a nemzeti és kulturális kérdés *theologiai értelme*? Egy nép tagjai vagyunk. Egy reménységünk van, amint a hitvallásban mondjuk: hiszek a *test feltámadásában* és az örök életben, az örök megváltásban. Szabad a mi népünk életét úgy néznünk, mint amely útban van a végső cél, minden teremtett dolognak a vége felé. Bizonyos, hogy közben van a halál szándéka és ezen a szakadékon keresztül kell haladnunk és semmi, ami teremtett, nem kerülheti ki. Nem teljességrejutásról van tehát szó, hanem a *test feltámadásáról*. A halálból való feltámadásról. Ami földi, annak meg kell halnia: ami Isten ítélete alatt áll, annak meg kell ítéltetnie. E halálon és ezen az ítéleten túl vár Isten örök világossága. Mi úgyis, mint egyének, úgyis, mint népünk tagjai, útban vagyunk az örök világosság felé. Ha megvan, meg szabad és meg kell legyen ez a reménységünk, akkor nemcsak megengedett dolog, hanem egyenesen parancs számunkra, hogy ezen az úton legjobb tudásunk és lelkiismeretünk szerint e reménységünk *jeleit* felmutassuk. Mi nem hozzhatjuk közelebb a célt, nem teremthetjük meg az örök világosságot, de az időben felvillanthatunk jeleket, az örök világosság jeleit. Itt jogához juthat mindaz, amit mi, mint népünk tagjai tehetünk és kell tennünk érte (művelődéséért, nyelvéért stb.). Nem vagyunk Isten és nem vagyunk istenek, akik képesek a népet élet-

ben tartani. Ahogy mi magunk szembesítettünk a halállal, úgy meg kell halnia népünknek is. Egyedül Isten képes az életet megtartani a halálból való feltámasztás által. De ha mi hiszünk a feltámasztásban, adhatjuk egymásnak e reménység jeleit. Ha egy orvos egy reménytelen beteget mégis csak ápol, talán fáradságosan, mindent megtesz, hogy életben tartsa, talán úgy, hogy mások gúnyolják: Bolond vagy! és mégis utánajár betegének, ostobaságot követ-e el ezzel? Nem, hanem a betegség és halál világa közepette nyilvánvalóvá teszi (proklamálja) ezzel az élet fenségét a halál felett. Talán alapjában véve mi is úgy állunk a mi népünkkel szemben, mint ez az orvos a reménytelen beteg mellett és mégsem szabad abbahagynunk, épúgy, mint neki azt, hogy az élet jogát hirdessük a halállal szemben. Itt nincs érvénye semmiféle haláltörvénynek, semmiféle haláltörvénynek, semmiféle célszerűségi elvnek vagy politikai bölcsességnek, akár lehet, akár nem, itt csak a megbízatás áll: Élned kell! Erről a helyről, az eschatontól (a *végződől*) mondanám én: Szükséges, hogy népünk oltalmat kapjon. Nincs természetes joga erre az oltalomra és nincs természetes reménye a megtartásra, de ott van mellette az örökélet reménysége felől nézve Isten jószágos, irgalmas ígérete. Ezért szabad élnie és ezért tartozunk mi azzal, hogy ne engedjük meghalni. Ha mi e végső pontról merítünk nacionalisak (nemzetiek) lenni, biztosan megövedünk attól, hogy bálványokat állítsunk fel. Akkor nemzetünk iránti szeretetünk nem tesz azzá, amit nacionalizmusnak szokás nevezni, hanem ez egész egyszerűen az Isten tiszteletének egy része, ami alól magunkat ki nem vonhatjuk (nem dispenzálhatjuk).

3. *Milyen értelemben kötelező a régi hitvalláshoz való ragaszkodás?*

E kérdés azért merülhetett fel, mert van eset, hogy a hitvallási iratokra esküt kell tenni. Egyik kérdés feltevő bizonyára észrevette, hogy az előadás Kálvin felfogásával szemben kritikai volt, köszönetét fejezte ki, hogy e tan gyilkos mervségét megtörtteni. Ezt nem fogadhatom el, mert nem hogy megtörttem volna, hanem még inkább érvényre emeltem komolyságát. A hitvallási iratokban is benne van e tan (II. Helvét Hitvallásban.) A hitvallási iratokat azonban nem úgy tekintjük, mint a Szentírást, hanem mint a Szentíráshoz adott helyes magyarázatokat, a Szentíráshoz vezető útmutatásokat. E tekintetben a hitvallásokat kötelesség szem előtt tartani. Ma egészen más problémákat látunk, mint amilyeneket láttak a XVI. században. Akkor predestináltságról beszéltek, nem predestinációról. Akkor nem gondoltak a természeti teológiára. Mi Kálvint nem úgy tekintjük, mint a római egyház az egyházatyákat. Kálvin az egyház tanítója, mi tanítványai vagyunk. Ő maga követelné meg, hogy túl az ő művein csak a Bibliában keressük az igazságot. A hitvallásként mondott tanításra való ilyen tekintés jelenti a teologia igazi szabadságát.

4. *Lehetséges-e a történelem teológiai megítélése a predestinációs hit alapján?*

A felelet e kérdésre nem olyan egyszerű. Sok a bűnös, kevés az igaz — mondják és megírják a historia bonorum et malorumot (a jók és rosszak történetét), rendesen saját értékes személyüket nézve. Bibliailag kell itt megérteni a predestinációtant. E szerint a történelem felett Isten van, ő ítéli meg. Mi mindannyian a massa perditionis (az elveszettek tömege) vagyunk, nem lehet külön választani a jókat és a gonoszokat. Erre csak a jobbra és balra választó Isten illetékes, aki nem jóság, derékség stb. alapján dönt, hanem csak egy alapon, az ő szabad kegyelme alapján. Jobb vagy baloldali irányzatú, nacionalista vagy revolutionáris történetfilozófiák helyett a predestináció. Ha erre néznének, a történetfilozófia sokkal vékonyabb könyv lenne és a harsonák kevésbbé szólának. Isten kormányzása és az ember teljességgel való elvetettsége: ez nem két *kritérium*, hanem két *szem*, amelyen át benézhetünk a történelembe. A történelmet csak *nézhetjük*, de meg nem *ítélhetjük*. Ha ez a szempont érvényesülne: az irodalomtörténet vagy a művelődéstörténet kevésbbé lenne unalmas és időhöz kötött. A predestinációtan rámutat arra, hogy ne *ítéljünk*, mondjunk le arról. Az ítélet az Isten dolga. Művelődés-, irodalom-, művészettörténelem sajtószzerűleg mozog két pólus, Isten ítélete és jósága között. Igéretes és fenyegető lehet ez, de nagyon érdekes is. Így lesz a történelem csakugyan az élet tanítómestere, nemcsak iskolamester. Hazugság az, hogy a világtörténelem világítélet. A történelem nem világítélet és még kevésbbé a világtörténelemírás. Ettől meg kell szabadulnunk, de nem pozitivistá módon, hanem keresztyén szempontból. Ha még lenne egy életem, a történet ilyen kutatására szentelném. A predestinációtan szoros kapuján kell járnunk a történelembe s akkor nem fogjuk se az ideálisták paradicsomának, se a pozitivisták sivatagának látni. Ez legyen a történetírás új útja.

(Folytatjuk.)

Összeállította és részben fordította : M. Nagy Ottó.

A ref. ember életének alapja a fegyelmezetség kell legyen. A fegyelmezett ref. élet fénykort ér el. Haladást és fejlődést akadályoz meg a fegyelmezetlen élet. A ref. életnek virágzása vagy süllyedése függ fegyelmezetségünktől.

Iskolánk fegyelmezési tengelye a rend szeretetére való ránevelés. A rend kellemesebbé teszi életünket. Összhangban tart. Iskolán értékét megkiméli. Jól neveli a kis tanulót, a ref. csemetéket.

A rendre való szoktatást a ref. család kezdi meg. A játékszereket, vagy bármi más tárgyat, amellyel a gyermek babrál, szórakozik, ne szedje össze a felnőt. Ez a gyermek kötelessége. A család állandó helyet jelöl ki, ahol a gyermek játékszereit, taneszközeit, ruháit stb. tartja. Ezeknek elöszedése, helyretevése rendszerben történjék. Mikor Laci fiunk rendezgeti játékszobáját, a szerzőszámokat, nos, ha az udvart is kisepri mondás nélkül, nyugodtak lehetünk, hogy Laci megbarátkozott a renddel. Várni kell még egy-két napot s Laci máris vizsgázik a rendből. Boldogságot, örömet érez a család, mikor Laci azt mondja pajtásának, aki őt játszani hívja: „Várj, amíg helyre teszem a holmimat“. Laci kitűnően vizsgázott a rendből és mint rendes tanuló lépi át iskolánk I. osztályának küszöbét. Lacika nem veréssel, vagy durva fenyegetésekkel érte el első vizsgájának kitűnő eredményét, hanem apuka és anyuka ernyedetlen rendszerető lelke által. Az egyház pedig bizalommal köszöntheti Lacikát, mint a ref. rendes emberkéjét.

Lacikát társaságba (játszani) csak szabott időre engedjük el hazulról. Ha a kiszabott időre nem jön haza, a szülő megy utána. A cselédet Laci után küldeni nem szabad. Lehetséges, hogy Laci nem akar haza jönni. Még akkor sem adunk engedélyt a továbbmaradásra, ha Laci sírni kezd. Lacit ne csalogassuk különféle jókkal. Ne ígérjünk semmit. Úgy sem hiszi el Lacika. Érezze Laci a játékidőben is a rendet. Laci tudára is adja mindenkinek, hogy ő a játékban is rendes ember. Azt mondja: „Néni, öt órákor kérném szépen szólni, mert akkor haza kell mennem.“

A ref. iskola erősítse tovább Lacikánál a felelősségérzetet. A 10 perces szünet pontosan a gyermeké. (Ne legyen belőle 20 perc.) A tanító $\frac{3}{4}$ 8 órákor a tanteremben legyen. A gyermekhez udvarias legyen. Érkezés sorrendjében a gyermek ruházatát megvizsgálja. Tisztálkodását ellenőrzi. A szükség szerint útasításokat ad. Délután

⁸/₁₂ óraker megismétlődik a délelőtti fogadtatás. A tisztaság vizsgálat most nem egyéni, hanem osztályvizsgálat. A rendes tanítónak nem fásasztó ez a munka. Nem is háládatlan, mert Laci alig egy-két heti munka után azt mondja tanítójának: „Tessék tisztaságvizsgát tartani.” Lacit a rend tetőpontjára vezette el a tanító. Nincs is soha padja alatt szemét, nem zsiros könyve, nem maszatos, nem rongyos, nem tekerdő, hanem tetőtől talpig rendes.

Tartsunk fegyvelmezt rendet öltözetükben is. Az öltözetre nézve legszebb az egyszerű. Erre nevelje minden ref. anya leánykáját. A ref. anya ne a cifraságban keresse a szépséget, hanem abban, ami a termethez és a ref. képhez jól áll. Öltözetükben keressük a református egyszerűséget. A református édesanya nem azonosítja magát a fiús hajjal, a fiús természettel, festett arccal, ruzsos ajakkal. A ref. édesanya a nagy református anyák mintaképe kell, hogy legyen. A csillogni kívánó divatbáb alól mentesíti magát. Erre kéri iskolája, ezt parancsolja anyagi helyzete is. Az egyszerűség a megélhetés alapja, a vagyonszerzés biztosítéka és a családi jólét koronája.

Évike a tükör előtt ál. Ott nézegeti magát, csinosoltgatja frizuráját, puderezkedik. És mindezeket csak úgy játékból teszi. Az anya elneveli magát, talán meg is csókolja Éviket pajkos játékáért. A tanító alkalmi olvasmányok, versek tárgyalásakor a cifrázkodás ellen szól. Elítéli a hiuság kielégítésére költött pénzt. Évike hazamegy. Azt mondja édesanyjának: „Ma eltéltük azt a nénit, aki cigarettázik és cicomázza magát.” Vigyázzon az édesanya, hogy mit felel Évikéjének. Védje meg önmagát, iskoláját és ezentul óvatosabb legyen.

A rendszeretet és egyszerűség természetes folyománya az, hogy a református család minden körülmények között igazat szól, Vizsgáljuk meg önmagunkat: mindig igazat szólottunk e? Gondolkozunk: mekkora romboló ereje van a hazugságnak a református életre!

Egy nevelő mondotta: — Órakerben azt mondom gyermekeimnek — „Üljetek csendben. Az irodán egy kis dolgom van. Azonnal jövök.” Állítása szerint ennek a nevelőnek nem volt semmi dolga az irodán, hanem cigarettázni akart a folyosón. Alig gyujt rá a cigarettára, kijön az osztályból egy növendéke. Megdöbbenésük leirhatatlan volt. Megütődve néztek egymásra.

Nos, legyen őszinte a szülő is. Hányszor szöktek el gyerektől föllentéssel? Hányszor ígérték narancsot, diót, almát és minden csecse-becsét azért, hogy gyereketük maradjon otthon? Emelhet kezét a szülő, vagy a nevelő erre a tekerdő gyerekekre? Önmagunkat fegyvelmeztük, hogy többet soha se föllentünk és a gyermek azonnal meg fog javulni.

Az iskolába késve jövő gyermekekhez előzékeny legyen a tanító. Hátha tőle tanulta a késést? Hátha nem ő hibás? Kérdezzük meg szülői gondoskodással, hogy aludt, hogy vannak otthon? Simogassuk meg, ha még annyira maszatos is és figyel-

mezlessük, hogy elkészt. Másnap, ha kell, ugyanezt cselekszi a tanító és rövidesen tapasztali fogja, hogy iskolájában nincs gyermek, aki késve érkezne be órára.

Évike nyelves. Kihez űhet a gyermek, kérdi tündölvő őnmagától a szülő, mikor sem apja, sem anyja nem nyelves? Vajjon kihez űhet Évike? Nézzük csak: Évike piszeg.

— Miért sirsz kis lányom? — kérdi a szülő.

— Ildikó lecsúfolt.

— Mit mondott már megint az a kecskebéka?

— Azt, hogy falusi ruhám van.

— S te mit feleltél?

— Sirtam!

— Óh, te éhbetlen. Miért nem öltöztetted rá a nyelved és miért nem mondtad neki, hogy te pedig olyan vagy abban a ruhában, mint egy maskura.

Ki a nyelves: Évike, vagy a szülő?

Az iskolában sűrűn mennek panaszra tanítójukhoz csufolkodó gyermekek. A tanító kibékülésre készíti az ilyen gyermekeket. Megéretteti növendékeivel, hogy az osztály egy család és annak minden egyes tagja testvér együtt, mert mindnyájan reformátusok vagyunk. A szegény gyermekek felkarolására felhívja a módosabb gyermekek figyelmét. A szülőt pedig figyelmezteti a tanító, hogy gyermekeiket ne tüzeljék további harcra, mert később nagyon fognak csodálkozni Évike nyelvességén.

Pistikének van igaza, nem a tanítónak. Torna órán vagyunk és játszunk. Géza nyilja elreptül és Pistikét a szeme körül véresre sebzí. A tanító kezelés alá veszi a kis sebestültet. Géza kéktütsárgult az ijedségtől. Pistike ordít. Szegény Gézának majd megasad a szíve. Megöleli Pistikét és bocsánatot kér. Ezalatt a tanító is megállapítja, hogy a sérülés egy kis bürhorzsolásból áll és miután a vérzés is elállt, felszólítja Pistikét, hogy játsszék tovább társaival. Pistike ezzel a fegyelmezési eljárással nem volt megelégedve. Ő azt kívánja, hogy Géza verést kapjon. Mit gondol a kis vitéz, mit nem, de hazaszökik. Visszatér apjával. Egyenesen Gézának rohant. Elkapja, mint egy kis tollút és ugyancsak döngeti szegénykét.

A tanító békéltető szereppel közbe lép. De csak most következett az igazi hadd el hadd! A tanító csak állt és bámult, amikor az apa sűrített indulatos szavait kellett, hogy zsebvívója növendékei előtt. Téves lenne azt gondolni, hogy az esetnek itt vége van. A bíróságnak kellett megállapítani a baleset véletlenségét és a törvényszék mentette fel a tanítót a vád és következményei alól. Ez az apa ártatlanul szidta és verte meg Gézát. Ez a véletlenség megtörténhetett volna Pistikével is. Ez az apa nem vette figyelembe a tanító szavát. Sőt lerombolta a tanító tekintélyét. A református édesapa nem azonosítja magát Pistike édesapjával. A református család gyermeke jelenlétében nem nyilatkozik lekicsinyítőleg tanítójáról.

A tanító ne tegyen különbséget növendékei között. Gazdagot, szegényt különbség nélkül szeressen. Győzze meg növendékeit a hazugság káros voltáról. A gyermek által felhozott esetek tanulsága az legyen, hogy a gyermek iszonyodjék el a hazugságtól. Érezze, hogy a hazugság nem fér össze az igazi református jellemmel.

Árulkodásból nem egyszer hazudik a gyermek tanítójának. A 10 perces szünetek alkalmával sűrűn szaladnak a gyermekek tanítójukhoz: „Megütött Péter, elakasztott Pál.” Ez kellemetlenül hat a tanítóra. Hogy a folytonos árulkodásról leszoktassa, Pétert is, Pált is megpálcázza a tanító. Nem egyezhető össze a tanítónak ez az ítélkezése a ref. iskola fegyvelmezési eszközeivel. Minden baj megelőzhető, ha 10 percen sem hagyjuk magukra a gyermekeket. A folytonos felügyeletünk mellett is előfordulhat baleset, de kötelességmulasztásért nem vonják felelőségre a tanítót.

Árpádnak pártját fogjuk. Árpád csintalanságot követ el. A büntetést is megkapná, ha az egyik szülő ne az engedékenység színében akarna feltűnni gyermeke előtt. Ezt tudtul is adja egyetlen drága galambjának: „Ne félj! Majd megpuhítom én...”

Árpád elbizakodott. Hogyne, tudja, hogy az egyik szülőnek szíve megesik rajta. Ezen felbátorodva — csekély dolgot — megpróbál lopni Árpád. A szülő figyelmes lesz és lopáson rajta fogja Árpádot. Már már, hogy büntetést kapjon Árpád, de újból megpuhult a szülő. És ez folyton megisméllődik és Árpád soha sem kap büntetést, amikor igazán rászolgált erre. Azonban Árpádból ifjú lett. Sr, zokog a szülő... Nem tudja megérteni, hogy Árpádból, miért lett falu rossza?

Árpád a tanítót is próbára teszi. Házi feladatát, ha nem készíti el, 10 percen nem játszik. A családi összejövetel sem mentesíti Árpádot a lecke alól. A tanító Árpádot megmentette a zülléstől.

Barna zárkózott szülőivel szemben. Viszik a képét a tanítónak. Barna édesapja óvatosan a véka felé tartja a zsák száját. Megkérdi: nem nagyobb-e a kántor úr vékája? Aztán tipeg egyetkettőt s mintha féltene a búzaszemeket a szerencsétlenségtől, majdnem egyenként csurogtatja a vékába. Miért, miért nem a feszült csendbe belekiált Barna: „Édesapám, ne hozzak még egy kis toldalékot? — Miért hoznál te — s ugyancsak erőlködik Barna édesapja, nehogy szegyenbe maradjon fia és a kántor úr előtt. Az édesapa ezután még óvatosabban engedi a búzát a vékába, de Barna újra közbe vágott: „Hazulról úgy jöttünk el, hogy a vékánkból hiányzott egy jó 5 ujjnyi búza.”

Barna és édesapja csüggedten mennek egymás mellett. Egy kis idő múlva elfelejtették az esetet. Nem is gondoltak többé rá. És a szülő nem tudja okát adni, hogy Barna miért lett rideg hozzájuk. Hányszor kértük fel Barnát a csalásra! Egy hamis 100 lejesen túladni, hát ez igazán ártatlan csalás. A sok ártatlannak látszó csalás leszakított a szívünkről Barnát.

A ref. iskola adja vissza Barnát újból a szülő szívének. Közvetlenül beszéljessen a gyermekekkel a családról, névnap-i köszön-tésekről. Éreztesse meg, hogy a szülő mindenét odaadja gyerme-kéért. Az édesanyáról, az édesapáról úgy beszéljen, hogy Barna mikor haza megy, köszöntve ölelje meg szülőjét. A szülői szeretetről mindig beszélni kell. Meséljen az árva sorsáról úgy, hogy zokogjon az osztály. Barna a mese végén így kiált fel: „Rossz árvának lenni.“ Barna megjavult.

Úgy érzem, elegendők a példák arra, hogy önvizsgálatra indítsa a szülőt és tanítót. A gyermek hibáját elnézni nem szabad, de büntetni sem soha, ha azt őszintén bevallotta. A ref. iskola fegyelmezése csak úgy lehet teljes, ha beszélgetünk a rossz, szó-fogadatlan és javíthatatlan tanulókról. Gyermekeink életéért és jövőjéért ezt meg kell tenni a református családnak és iskolának.

Palkó János.

A Kiáltó Szó könyvei:

1. sz. ***A mi egyházunk.*** Irták: Biró Sándor, Borbáth Dániel, dr. Imre Lajos, László Dezső, dr. Tavasz Sándor és Zágony Anna. 88 oldal. Ára 18 Lei.

E könyv tartalma: 1. *Amit mindenkinek tudnia kell egyházunkról.* 1. Az egyház Krisztus teste. 2. Egyházunk hitvallása. 3. Miben különbözik a mi egyházunk a többi egyházaktól. 4. Egyházunk alkotmánya. 5. Egyházunk hatóságai. 6. Egyházunk statisztikája. 7. Az ardeali református egyház kialakulása

II. *Az ardeali ref. egyház iskolái.* a) Elemi iskolák. b) Középiskolák. c) Főiskolák.

III. *Szeretetintézményeink.* 1. Diakonissza intézetünk és kórháza. 2. Árvaházunk. 3. Aggmenházaink. 4. Szeretetházaink

IV. *Egyházunk missziói munkái.* 1. Egyházunk belmissziói munkái. 2. Az IKE munkája. 3. Az ardeali ref. Leányszövetség. 4. Nőszövetségi munka. 5. A férfiszövetségekről. 6. Iratterjesztéseink. 7. Sáfársági mozgalom. 8. Egyházunk külmissziói munkája.

V. *Egyéb egyházi munkák.* 1. Egyházunk időszaki sajtója. 2. A Károli Gáspár Társaság.

2. sz. ***Egészségügyi Tanácsadó.*** Az ardeali magyar nép számára. Irta: dr. Jancsó Béla. 66 oldal. Ára 10 Lei

3. sz. ***Szórványainkról.*** Irták: Földes Károly, Gergely Ferenc, Horváth Jenő, Kovács Pál, Sass Kálmán és Szigethy Béla. 148 oldal. Ára 28 Lei.

E könyv tartalma: 1. A szórványkérdés hunedoarai szemmel. 2. A ciucmegyei ref. diaszpóramisszióról. 3. A regáti misszió. 4. A királyhágómelléki ref. egyházkerület szórványai. 5. A mezőségi szórványok. 6. A megoldott kérések. A nagysajói egyházmegye szórványai.

4. sz. ***Két tűz között.*** A református egyház a modern magyar irodalom tükrében. Irta: László Dezső. 48 oldal. Ára 14 Lei.

5. sz. ***Isten Igéjének szolgálata.*** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

6. sz. ***A Reformáció mint döntés.*** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 Lei.

7. sz. ***Isten akarata és a mi kívánságaink.*** Irta: Barth Károly. Fordította: Pilder Mária. Ára 10 L.

8. sz. ***A református tan, annak lényege és feladata.*** Irta: Barth Károly. Fordította: M. Nagy Ottó. Ára: 18 Lei.

Megrendelhetők az „Ifjú” kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia

A zarándok útja

Irtá: BUNYAN JÁNOS. Fordította: SZABADI BÉLA.
Olcsó népies kiadás. — Ára 25 Lei.

Itt az Isten köztünk

Bibliaolvasó kalauz az 1937. év minden napjára.

Egész ember

Irtá: Ivar Saeter. Fordította: Szigethy Béla. — Ára: 30 Lei.

Mit cselekedjem?

Legújabb „Élőkönyv“. A szolgáti munka vezérfonala.
Irtá: László Dezső. — Ára: 16 Lei.

Az IKE munka alapjai.

Irtá: László Dezső. Ára 18 Lei.

Kénes gyufák

Miből élnek az emberek?

Két egyfelvonásos szindarab. Ára 8 Lei.

Ő zörgetett Magasságok felé Lillomok mezején Az Úr felettünk

című egyfelvonásos vallásos tárgyú szindarabok. A 4 mű ára 18 L.

A mi játékaink

100 társas-játék leírását tartalmazó könyv. — Ára 12 Lei.

Az IKESzO munkája.

Irták: Dr. Tavaszy Sándor és László Dezső.

Megrendelhetők az „Ifjú“ kiadóhivatalában, Cluj, Ref. Theologia.